

RLB153 Četba latinských náboženských textů I

Poznámka

Tyto ukázky i veškeré soubory ve složce Studijní materiály jsou určeny výhradně studentům kurzu RLB153 Četba latinských náboženských textů I na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně pro soukromé studijní účely.

Niquintova listina (1223?, jižní Francie)

<42v:20> Charte de Niquinta, antipape des <42v:21> heretiques surnommés d'Albigeois, laquelle¹ <42v:22> m'a esté² communiquée par feu M. Caseneuve.³

<41r:1> Anno M.C.LX.VII.⁴ Incarnationis Dominice⁵ in <41r:2> mense madii. In diebus illis ecclesia⁶ Tolosana adduxit <41r:3> Papa Niquinta in Castro Sancti Felicii⁷ et magna <41r:4> multitudo hominum et mulierum ecclesie⁸ Tolosane⁹ <41r:5> aliarumque ecclesiarum¹⁰ vicine congregaverunt¹¹ se ibi <41r:6> ut acciperent¹² consolamentum. Et¹³ dominus Papa Niquinta <41r:7> cepit¹⁴ consolare. Postea¹⁵ vero

¹ laquelle] „laqlle.“ *ms.*, „lle“ *supra lin.*

² esté] *sic A* („eté“ *Zerner*). Písmeno *s* je napsáno nedbale, což M. Zernerovou ke čtení „eté“ přivedlo, skupinu *-et-* však Besse píše jinak (nespouští *e* na základní linku, nýbrž na ně napojuje *t*).

³ Charte ... Caseneuve.] „Charte de l'antipape Niquinta, et de l'ordination des evesques de sa secte; à moy communiquée par feu M. Caseneuve, prebendier de *sainct* Estienne de Tolose.“ *B* „CHARTÉ DE NIQUINTA, Antipape des Heretiques Albigeois, contenant les Ordinations des Evesques de sa secte, par luy faites en Languedoc, à moy communiquée par feu M. Caseneuve, Prebendier au Chapitre de l'Eglise de Saint Estienne de Tolose, en l'an 1652.“ *C*.

⁴ „1167.“ *in marg. sin. add. A*.

⁵ Dominice] „Dominicae“ *B*.

⁶ ecclesia] „ecclā“ *cum signo abbreviationis A* „ecclesia“ *BC*.

⁷ Felicii] *sic ABC*.

⁸ ecclesie] „e.“ *A* „eccl.“ *BC*.

⁹ Tolosane] „Tolosanae“ *BC*.

¹⁰ ecclesiarum] „ecclarum“ *cum signo abbreviationis A* „ecclesiarum“ *BC*.

¹¹ congregaverunt] *cum abbreviatura pro* „con“ *A* „congregaverunt“ *BC*.

¹² acciperent] „accipet“ *cum signo abbreviationis A* („acciper<en>t“ *Zerner*) „acciperent“ *BC*. Besse někdy píše skupinu *er* tak, že vypadá jako jedno písmeno (např. „mulierum“ 41^r, ř. 4). Avšak všechny skupiny *ert* v obou verzích *Listiny* se od tohoto předpokládaného *ert* poměrně dost odlišují: před napsáním *t* je *r* spuštěno až na základní linku. Proto se zde dává přednost tomuto čtení.

¹³ Et] *ligatura specialis pro* „et“ *A* „quod“ *BC*.

¹⁴ cepit] „t“ *supra lin. A*; „cepit“ *B* „coepit“ *C*.

¹⁵ Postea] „Pea“ *cum signo abbreviationis A* „Postea“ *BC*. M. Zernerová („Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 275, pozn. 10) čte *A* naprosto nepochopitelně „*P^{er}. ea*“. Očividně předpokládá, že jde o znaménko se zcela konstantním významem *er*. Dost podobná značka skutečně zastupuje *er* ve slově *Bernardus* v Baluze 7, 41^r, ř. 11, nelze jí nicméně připisovat neměnný význam, tím méně až do té míry, aby se zde četlo „*P^{er}. ea*“. Zkracovací znaménko tohoto tvaru se ostatně pro skupinu *ost* běžně užívalo, viz *Lyonský obřadní spis*, reprodukce v Léon Clédát (ed.), *Le Nouveau Testament traduit au XIII^e siècle en langue provençale, suivi d'un Rituel cathare...*, Paris: Ernest Lerroux 1887 (přetisk

Robertus de Spemone¹⁶, <41r:8> *episcopus*¹⁷ *ecclesie*¹⁸ Francigenarum, venit cum consilio suo, *et*¹⁹ <41r:9> Marchus Lombardie venit cum consilio suo similiter²⁰, et <41r:10> Sicardus Cellararius, *ecclesie*²¹ Albiensis²² *episcopus*²³, venit cum consilio <41r:11> suo, et Bernardus²⁴ Catalani venit cum consilio *ecclesie*²⁵ Carcassensis²⁶, <41r:12> et consilium *ecclesie*²⁷ Aranensis fuit ibi. *Et*²⁸ *omnes*²⁹ sic <41r:13> innumerabiliter congregati, *homines*³⁰ Tolosanae³¹ *ecclesie*³² voluerunt <41r:14> habere *episcopum*³³ et elegerunt Bernardum Raimundum. <41r:15> [...] *Similiter*³⁴ vero <41v:4> Bernardus Raimundus³⁵ accepit³⁶ consolamentum et <41v:5> ordinem *episcopi*³⁷ ut esset *episcopus*³⁸ *ecclesie*³⁹ Tolosanae⁴⁰.⁴¹ [...] *Post*⁴² haec⁴³ vero Papa Niquinta <41v:10> dixit⁴⁴ *ecclesie* Tolosane⁴⁵: Vos dixistis mihi ut⁴⁶ ego dicam <41v:11> vobis consuetudines primitivarum⁴⁷ *ecclesiarum*⁴⁸ sint⁴⁹ leves <41v:12> aut

Genève: Slatkine Reprints 1968), několikrát např. na s. 471. Stejná značka jako zde je užita i na 41^r, ř. 20 a 41^v, ř. 9, v obou případech pro „ost“ (ve slovech *postea* a *post*).

¹⁶ de Spemone] *sic procul dubio ABC, non potest legi „d’Espemone“; cf. infra.*

¹⁷ *episcopus*] „eps“ *cum signo abbreviationis A „ep.“ BC.*

¹⁸ *ecclesie*] „e.“ *A „eccl.“ BC.*

¹⁹ *et*] *ligatura specialis pro „et“ AB „q.“ C (!).*

²⁰ *similiter*] *sine abbreviatione ABC; cf. infra.*

²¹ *ecclesie*] „e.“ *A „eccl.“ BC.*

²² Albiensis] „Albiens.“ *B „Abbiens.“ C (err.).*

²³ *episcopus*] „e.“ *sine signo abbreviationis A „ep.“ BC.*

²⁴ Bernardus] „B.“ *cum signo abbreviationis A („B^{er}.“ Zerner) „B.“ BC.*

²⁵ *ecclesie*] „e.“ *A „eccl.“ BC.*

²⁶ Carcassensis] *sic ABC.* Zde jsou v *A* dvě *s*, avšak mínění Moniky Zernerové, že je toto slovo „v opisu poslaném Baluzovi vždy psáno se dvěma *s*“ („Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 274), je mylné. Naopak výrazně převažuje varianta s jedním *s* (osm výskytů s jedním *s* proti tomuto jedinému se dvěma *s*).

²⁷ *ecclesie*] „e.“ *A „ecclesiae“ B „Eccl.“ C.*

²⁸ *Et*] *ligatura specialis pro „et“ A „Quod“ BC.*

²⁹ *omnes*] „os“ *cum signo abbreviationis A „omnes“ BC.*

³⁰ *homines*] „hos“ *cum signo abbreviationis A „homines“ BC.*

³¹ Tolosanae] *sic A „Tolos.“ BC.*

³² *ecclesie*] „e.“ *A „eccl.“ BC.*

³³ *episcopum*] „epm“ *cum signo abbreviationis A „epm.“ cum signo abbreviationis B „Episcopum“ C.*

³⁴ *Similiter*] „silr“ *cum signo abbreviationis A „similiter“ BC.*

³⁵ Raimundus] *sic A („Raimondus“ Zerner) sic C „Raymundus“ B.*

³⁶ accepit] *sic ABC.*

³⁷ *episcopi*] „epi“ *cum signo abbreviationis A „episcopi“ BC.*

³⁸ *episcopus*] „eps.“ *cum signo abbreviationis A „ep.“ BC.*

³⁹ *ecclesie*] „e.“ *A „eccl.“ BC.*

⁴⁰ Tolosanae] *sic ABC.*

⁴¹ .] *punctum ms.*

⁴² *Post*] „p“ *cum signo abbreviationis A „Post“ BC.*

⁴³ haec] „heç“ *cum e caudato C.*

⁴⁴ dixit] „dix.“ *ABC.*

⁴⁵ Tolosane] „Tolosanae“ *BC.*

⁴⁶ ut] „ut“ *ex „et“ corr. A „ut“ BC.* Srv. „et ego“ 41^v, ř. 12, které mohlo být příčinou tohoto posléze opraveného omylu. Stejně čte M. Zerner, „Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 276, pozn. 37.

⁴⁷ primitivarum] „primitivar.“ *BC.*

graves et ego dicam vobis: Septem ecclesie Asiae <41v:13> fuerunt divisas et terminatas⁵⁰ inter illas et nulla⁵¹ <41v:14> illarum faciebat ad aliam aliquam⁵² rem ad suam contradicionem. <41v:15> Et ecclesia Romanae⁵³ et Drogometie⁵⁴ et Melenguie⁵⁵ et <41v:16> Bulgarie⁵⁶ et Dalmaciae⁵⁷ sunt divisas et terminatas⁵⁸ <41v:17> et una ad altera⁵⁹ non facit⁶⁰ aliquam⁶¹ rem ad suam <41v:18> contradicionem, et ita pacem habent inter se.⁶² Similiter⁶³ et <41v:19> vos facite⁶⁴. Ecclesia⁶⁵ vero⁶⁶ Tolosana elegit⁶⁷ Bernardum <41v:20> Raymundum⁶⁸ et Guillermmum Garsias et Ermengaudum <41v:21> de Forest et Raimundum⁶⁹ de Beruniaco⁷⁰ et Guilabertum <41v:22> de Bono⁷¹ Vilario et Bernardum Contor⁷² et Bernardum⁷³

⁴⁸ ecclesiarum] „ecclorum“ cum signo abbreviationis A „ecclesiarum“ BC.

⁴⁹ sint] „sit“ cum signo abbreviationis A „sint“ BC.

⁵⁰ divisas et terminatas] sic ABC. Podle M. Zerner, „Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 276, pozn. 40 by bylo možné číst i *divisae et terminatae*. Bessovo *e* je většinou od jeho obvyklého koncového *s* rozlišitelné: koncové *s* (příležitostně se vyskytuje i uvnitř slov, viz „Forest“ 41^v, ř. 21) mívá mezi dvěma výstupky zřetelně patrnou kolébkou (která je na tomto místě velmi dobře rozpoznatelná, stejně dobře jako např. na konci slova „consuetudines“ 41^v, ř. 11). U *e* naopak nebývá. Existují četné výjimky (v rámci rukopisných verzí *Listiny* Baluze 7, 41^r, ř. 7; *Dissertation*, 38^r, ř. 14; 38^v, ř. 18), avšak ve srovnání s celkovým počtem takto vypadajících koncových *s* je počet *e* s kolébkou přece jen nízký; čtení *ae*, které předpokládá, že se toto špatně čitelné *e* vyskytuje v obou rukopisných verzích zrovna v těchto souslovích, kdežto jinde spíše příležitostně, je tedy nepravděpodobné. Je lepší zde číst *s* (*s* se vyskytuje i v *Narbonne*), byť jde o chybu ve skloňování (lze ji vyložit jako okcitanismus).

⁵¹ nulla] „nlla“ cum signo abbreviationis A „nulla“ BC.

⁵² aliquam] „aliq.“ A „aliquam“ BC.

⁵³ Romanae] sic ABC.

⁵⁴ Drogometie] sic A „Brogometiae“ B (sic manifeste ms.; „Drogometiae“ Zerner) „Drogometiae“ C. Různočtení „Brogometiae“ tu nevzniklo až při přepisování *Listiny* do *Dissertation*, protože se vyskytuje i v *Dissertation*, 18^r. Varianty tohoto názvu začínající písmenem *B* se v pramenech objevují, viz *Brevis summula*, Célestin Douais (ed.), *La Somme des autorités à l'usage des prédicateurs méridionaux au XIII^e siècle*, Paris: Picard 1896, s. 121 (*Brugucia*). Zajímavé je, že v citaci Rainera Sacconihovo v *Dissertation*, 56^v stojí v obou výskytech „Dugraniciae“, takže Besse musel k této variantě dospět buď nezávisle, nebo díky nějakému jinému prameni, než je verze Rainerovy sumy, s níž Besse pracoval.

⁵⁵ Melenguie] „Melenguiae“ C.

⁵⁶ Bulgarie] „Bulgariae“ BC.

⁵⁷ Dalmaciae] sic A „Dalmatiae“ BC.

⁵⁸ terminatas] „termina.“ A „termin.“ BC.

⁵⁹ altera] „alra“ cum uno signo abbreviationis A „altera“ BC.

⁶⁰ facit] „faciat“ A „facit“ BC; *correx*.

⁶¹ aliquam] „aliq.“ ABC.

⁶² .] *punctum ms.*

⁶³ Similiter] „silt“ cum signo abbreviationis A „Similiter“ BC.

⁶⁴ facite] „facie“ B.

⁶⁵ Ecclesia] „eccla.“ A „eccl.“ BC.

⁶⁶ vero] „vo“ cum signo abbreviationis communi A „vero“ BC.

⁶⁷ elegit] „eligit“ C.

⁶⁸ Raymundum] „Raimundum“ C.

⁶⁹ Raimundum] „Raimund.“ C.

⁷⁰ Beruniaco] sic ABC; *cf. infra* „Bauniaco“.

⁷¹ Bono] *forsan sic A sic BC; cf. infra* „Bone“. Koncové písmeno se i zde v rukopise *A* docela podobá *e*, v *B* a *C* je *o*.

<40r:1> Guillermmum Bone Ville et Bertrandum⁷⁴ de Avinione⁷⁵ ut <40r:2> essent divisores ecclesiarum^{76,77}. Ecclesia⁷⁸ vero⁷⁹ Carcasensis elegit [...].⁸⁰ Et⁸¹ isti congregati⁸² et bene consiliati dixerunt⁸³ <40r:8> quod⁸⁴ ecclesia Tolosana⁸⁵ et ecclesia Carcacensis⁸⁶ sint divisas <40r:9> propter episcopatos et⁸⁷ sicut⁸⁸ episcopatum Tolose⁸⁹ dividitur <40r:10> cum archiepiscopato Narbone⁹⁰ in duobus locis et cum <40r:11> episcopato Carcasensis:⁹¹ a⁹² Sancto Poncio sicut⁹³ montana <40r:12> pergit inter Castrum⁹⁴ Cabarecii et Castrum⁹⁵ Altipulh <40r:13> et usque⁹⁶ ad divisionem Castri Saxiaci et Castri Verduni <40r:14> et pergit inter Montemregalem⁹⁷ et Fanumjovem⁹⁸ et⁹⁹ <40r:15> sicut¹⁰⁰ alii episcopati dividuntur ab exitu Redensis <40r:16> usque ad Leridam sicut¹⁰¹ pergit apud Tolosam, ita ecclesia <40r:17>

⁷² Bernardum Contor] *sic A* „Bernardum Guillermmum Contor“ *BC*. Níže *A* u téže osoby jméno „Guillermmus“ (v genitivu) uvádí.

⁷³ Bernardum] „Bernard.“ *BC*.

⁷⁴ Bertrandum] „Bertrand.“ *BC*.

⁷⁵ Avinione] „Avinone“ *C*; *cf. infra* „Avinone“.

⁷⁶ ecclesiarum] „ecclar“ *cum signo abbreviationis A* „eccl.“ *B om. C*.

⁷⁷ .] *punctum ms.*

⁷⁸ Ecclesia] „Eccla“ *cum signo abbreviationis A* „Eccl.“ *BC*.

⁷⁹ vero] „vo“ *cum signo abbreviationis communi A* „vero“ *BC*.

⁸⁰ .] *punctum ms.*

⁸¹ Et] *ligatura specialis pro* „et“ *A* „quod“ *B* „q.“ *C*.

⁸² congregati] *cum abbreviatura pro* „con“ *A* „congregati“ *BC*.

⁸³ dixerunt] „dixer.“ *B*.

⁸⁴ quod] „qd“ *A* „quod“ *BC*.

⁸⁵ Tolosana] „Tolosanae“ *BC*.

⁸⁶ Carcacensis] „Carcasensis“ *BC*.

⁸⁷ et] *ligatura specialis pro* „et“ *A* „quod“ *BC*.

⁸⁸ sicut] „sic.“ *BC*.

⁸⁹ Tolose] „Tolosae“ *BC*.

⁹⁰ Narbone] „Narbon.“ *BC*.

⁹¹ Z mapy je jasné, že to, co předchází, je třeba chápat nikoli jako první údaje o hranici, nýbrž jako obecnou zásadu rozhraničení (proto „na dvou místech“: toulouská diecéze nejdřív hraničí s narbonskou arcidiecézí, pak s carcassonskou diecézí a pak poblíž Montréalu znovu s narbonskou arcidiecézí), jež je poté zpřesněna vyjmenováním konkrétních míst (od Saint-Pons podle hornatiny atd.). Proto sem byla doplněna dvojtečka.

⁹² a] „à“ *BC*.

⁹³ sicut] „sic“ *cum signo abbreviationis A* „sicut“ *BC*.

⁹⁴ Castrum] „Castr.“ *B*.

⁹⁵ Castrum] „Cast.“ *AC* „Castr.“ *B*.

⁹⁶ usque] „usq.“ *BC*.

⁹⁷ Montemregalem] „Montem regalem“ *A* „Montem Regalem“ *B* „Montem-regalem“ *C*.

⁹⁸ Fanumjovem] „Fanum Jovem“ *AB* „Fanumjovem“ *C*.

⁹⁹ et] *ligatura specialis pro* „et“ *A* „quod“ *B* „Quod“ *C*. *Ligatura* zde má trochu odlišný tvar; vypadá jako široké, nahoře špatně uzavřené *q* s příčně škrtnutým dřikem. Množství inkoustu a zřejmě i mírné zaškrtnání části znaku v dolním prostoru ukazuje, že Besse znak kreslil, nebyl na něj zvyklý. Dosti podobná, ale již dověřená a *q* s přeškrtnutým dřikem ještě podobnější *ligatura* se nachází v *Dissertation*, 38^f, ř. 23.

¹⁰⁰ sicut] „sic“ *cum signo abbreviationis A* „sicut“ *BC*.

¹⁰¹ sicut] „sic“ *cum signo abbreviationis A* „sicut“ *BC*.

Tolosana¹⁰² habet¹⁰³ in sua potestate et in suo gubernamento. <40r:18> *Similiter*¹⁰⁴ et ecclesia¹⁰⁵ Carcasensis, sicut dividitur et terminatur¹⁰⁶, <40r:19> habet¹⁰⁷ in sua potestate et in suo gubernamento omnem <40r:20> episcopatum¹⁰⁸ Carcasensis¹⁰⁹ et archiepiscopatum¹¹⁰ Narbonensis¹¹¹ <40r:21> et aliam terram sicut¹¹² divisum est¹¹³ et dictum usque ad <40r:22> Leridam, sicut¹¹⁴ vergit apud mare. *Et*¹¹⁵ ita ecclesie sunt <40v:1> divisas¹¹⁶, sicut¹¹⁷ dictum est^{118, 119}, ut abeant¹²⁰ pacem et concordiam <40v:2> adinvicem et iura¹²¹ ad altera¹²² non faciat aliquid¹²³ ad suam <40v:3> contradicionem.¹²⁴ Huius *sunt*¹²⁵ testes rei et defensores: [...]. *Et*¹²⁶ omnes isti mandaverunt <40v:12> et dixerunt¹²⁷ Ermengaud¹²⁸ de Forest ut faceret¹²⁹ dictatum et <40v:13> cartam Tolosane¹³⁰ ecclesie. [...]

<40v:16> Hoc translatum fecit translatare dominus¹³¹ Petrus Isarn¹³² <40v:17> de antiqua carta in potestate supradictorum facta <40v:18> qui¹³³ ecclesias sicut superius

¹⁰² Tolosana] „Tolos.“ BC.

¹⁰³ habet] „hab.“ BC.

¹⁰⁴ *Similiter*] „silr“ cum signo abbreviationis A „similiter“ BC.

¹⁰⁵ ecclesia] „eccla“ cum signo abbreviationis A „eccl.“ BC.

¹⁰⁶ terminatur] „terminat“ A „terminatur“ BC.

¹⁰⁷ habet] sic A „habeat“ BC.

¹⁰⁸ episcopatum] sic ABC. M. Zernerová („Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 277, pozn. 73) píše v kritickém aparátu „*episopatum*“ (zřejmě omylem).

¹⁰⁹ Carcasensis] „Carcasens.“ B.

¹¹⁰ archiepiscopatum] sic A „archiepisop.“ BC. M. Zernerová („Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 277, pozn. 74) píše „*archiepisopatum*“ (zřejmě omylem).

¹¹¹ Narbonensis] „Narbonens.“ BC.

¹¹² sicut] „sic.“ cum signo abbreviationis A „sic“ B „sic.“ C.

¹¹³ est] „e.“ cum signo abbreviationis communi AB „est“ C.

¹¹⁴ sicut] „sic“ cum signo abbreviationis A „sicut“ BC.

¹¹⁵ *Et*] *ligatura specialis pro* „et“ A „Quod“ BC.

¹¹⁶ divisas] sic ABC. M. Zerner, „Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 277, pozn. 79 se opět ptá, zda nečíst spíše „*divisae*“. Zde se čte „*divisas*“, ze stejného důvodu jako výše.

¹¹⁷ sicut] „sicum“ A „sic.“ BC; *correx*.

¹¹⁸ Konec slova je jen naznačen; stejně v B.

¹¹⁹ „*sicut dictum est*“ je patrně třeba chápat jako vloženou větu, která se nevztahuje k *ita*. Proto byly dodány čárky.

¹²⁰ abeant] sic A „habeant“ BC.

¹²¹ iura] sic ABC. Chybné čtení pro „*una*“.

¹²² altera] „alra“ cum uno signo abbreviationis A „altera“ BC.

¹²³ aliquid] cf. *supra* „aliq. rem“.

¹²⁴ .] *punctum ms*.

¹²⁵ *sunt*] „s.“ ABC.

¹²⁶ *Et*] *ligatura specialis pro* „et“ A „quod“ BC. Pravý horní konec ligatury je zde vyzdoben rozštěpením (jediný výskyt).

¹²⁷ dixerunt] „dix.“ B „dixer.“ C.

¹²⁸ Ermengaud] „Ermengaud.“ A „Ermengaud“ BC.

¹²⁹ faceret] „facet“ cum signo abbreviationis A „faceret“ BC.

¹³⁰ Tolosane] „Tolosan.“ A „Tolosanae“ BC.

¹³¹ dominus] „dnus“ cum signo abbreviationis A „dus“ cum signo abbreviationis B „Dominus“ C. Koncové *s* je zde v A i B psáno jinak, než má Besse ve zvyku, nicméně tento typ vůbec není ojedinělý: viz např. 41^r, ř. 11; *Dissertation*, 41^r, ř. 1.

scriptum est¹³⁴ diviserunt. Feria¹³⁵ <40v:19> II. in mense augusti XIII.¹³⁶ die in¹³⁷ introitu¹³⁸ mensis¹³⁹, <40v:20> anno¹⁴⁰ M.CC.XXIII¹⁴¹ ab Incarnatione Domini¹⁴². <40v:21> Petrus Pollanus translatavit haec¹⁴³ omnia rogatus <40v:22> ac mandatus.

Edice: D. Z.

Inkviziční registr Jakuba Fourniera

Interim autem dum ista fiebant Iacoba, filia ipsius loquentis, que adhuc non habebat annum unum fuit graviter infirma, et dictus maritus eius voluit omnino quod hereticaretur. Et ipsa loquens concensit [sic] dicto marito suo, et fecerunt venire de domo dicti Ramundi Maulen dictum Andream hereticum, qui morabatur in dicta domo, expectando mortem dicte Galharde, ut si forte contingeret quod in aliquo peccaret secundum modum hereticorum, iterum ipsam hereticaret. Et dum dictus hereticus venisset quadam nocte, dictus hereticus dictam puellam existentem in ances hereticavit faciendo multas inclinationes et elevationes, et ponendo librum super capud [sic] dicte puelle, et post hereticationem dixit quod de cetero non daret dicte puelle comedere vel bibere lac nec aliquid quod natum esset de carne, et quod si viveret, nutriret de cetero cum cibis quadragesimalibus. Et fuerunt presentes in dicta hereticatione ipsa loquens, dictus maritus eius, Bernardus Vitalis de Archas, et non recordatur si aliqui alii erant presentes. Et dictus maritus multum fuit gavisus de dicta hereticatione filie sue, dicendo quod si moreretur dicta filia eius in tali statu, esset angelus Dei, et quod ipse et ipsa loquens non poterant tantum dare dicte filie sue sicut dictus hereticus hereticando ipsam dederat.

Et hiis factis et dictis, dictus hereticus cum dicto marito eius et Bernardo Vitalis exiverunt de dicta domo. Ipsa tamen loquens postquam exiverant de domo lactavit

¹³² Isarn] sic A „Isarn.“ BC.

¹³³ qui] „q“ cum signo abbreviationis A „q.“ BC.

¹³⁴ Konec slova je jen naznačen, stejným způsobem jako v „est“ 40^v, ř. 1. B zde píše „est“ normálně.

¹³⁵ Feria] „fra“ cum signo abbreviationis A „feria“ BC.

¹³⁶ XIII.] „XIV.“ C.

¹³⁷ in] „i“ cum signo abbreviationis A „in“ BC.

¹³⁸ introitu] „intrto“ cum signo abbreviationis A (!) „introitu“ BC; *correxi, non tamen sine haesitatione.*

¹³⁹ mensis] „msis“ cum signo abbreviationis A „mensis“ BC.

¹⁴⁰ Post „anno“ A scrips. et del. {...} (quasi certe „ab“); etiam B scrips. et del. {...} (!). Za mezerou zde následují dvě přeškrtnutá písmena. Velmi zajímavé je, že zaškrtnaná písmena, s největší pravděpodobností rovněž dvě a nanejvýš tři, se na tomto místě nacházejí i ve verzi obsažené v *Dissertation*. Zernerová hodnotí písmena jako v obou rukopisech nečitelná („Copie de la Charte de Niquinta...“, s. 278, pozn. 90). V B to platí, ale v A rozhodně nikoli. Zpod přeškrtnutí nahoře i dole vyčnívají linie, které dovolují s takřka naprostou jistotou usuzovat, že šlo o „Ab“ s velkým nedověřeným písmenem A, podobně jako v Baluze 7, 42^v, ř. 12; 41^v, ř. 9; 40^f, ř. 10.20.21 a *Dissertation*, 38^v, ř. 6.16.19.22, méně výrazně také Baluze 7, 41^f, ř. 1 a *Dissertation*, 39^f, ř. 5.

¹⁴¹ M.CC.XXIII] sic A „M.CC XXXIII“ B „M.CC.XXXII“ C. Číslo je v obou rukopisných verzích jasně čitelné.

¹⁴² Domini] „Dni“ cum signo abbreviationis A „Domini“ BC.

¹⁴³ haec] sic A („has ou hac?“ Zerner) sic BC. Konec slova vypadá v A jako jediné písmeno, ale jde očividně o nedbale napsanou skupinu *ec*, srv. dosti podobné „haec“ v *Dissertation*, 41^f, ř. 8 a zejm. „secta“ v *Dissertation*, 21^v, ř. 12. Je jednoznačně třeba číst „haec“.

dictam filiam suam, quia non potuit videre, ut dixit, quod sic dicta filia eius moreretur. Et quando fuit reversus maritus eius, dixit ipsi loquenti quod bene custodiret se quod de cetero non daret lac dicte puelle, ex quo recepta erat, quia dicta puella quoad dictum perdita esset, si post hereticationem comederet vel biberet lac. Cui ipsa respondit quod iam post dictam hereticationem dictam puellam lactaverat, de quo dictus maritus eius multum doluit et turbatus fuit. Et Petrus Maurini consolabatur eum, dicens quod non erat culpa eius, et etiam quia illi qui debebant esse adhuc de dictis bonis christianis non poterant esse. Et dictus Petrus Maurini dicebat dicte puelle: „Malam matrem habuisti!“ Dicebat etiam ipsi loquenti quod mala mater erat, et dicebat quod mulieres erant demones. Et dictus maritus eius plorabat et multa vituperia dicebat ipsi loquenti et cominabatur ei. Et ex tunc non dilexit dictus maritus eius dictam puellam nec ipsam loquentem postea per longum tempus, et quousque recognovit errorem suum.

Dicta tamen puella supervixit quasi per annum, et postea decessit. Non tamen fuit rehereticata. Et cum dicta Galharda Scauneria audivisset illa que ipsa fecerat dicte filie sue, scilicet quod post hereticationem eam lactaverat, fuit facta magna amica eius, et voluit reverti ad comedendum carnes, quas ipsa loquens etiam dedit ei, de quo tam dictus maritus eius quam alii credentes fuerunt multum turbati, et specialiter Petrus Maurini predictus, qui dicebat: „A de la vilhassa! Adhuc vult vivere, et non est atediata de seculo isto, adhuc vult comedere carnes. De cetero non poterit facere bonum!“ Non tamen dicebant dicta verba audiente dicta Galharda.

Dictus etiam maritus eius dicebat ipsi loquenti quod custodiret se ne consuleret dicte Galharde aliquid mali, „Et de te ipsa fac que vis, et ne inducas alium ad malum, quia qui habet malum vicinum habet malum mane, et quia, nisi dicta Galharda fuisset vicina nostra, forte fecisset omne bonum“, dicens predicta quia dicta Galharda non fuerat mortua en la endura.

Jean Duvernoy (ed.), *Le registre d'inquisition de Jacques Fournier, évêque de Pamiers (1318-1325)* II, Toulouse: Privat 1965, s. 414-415.

Rainer Sacconi, Suma o katarech a leonistech čili Lyonských chudých (1250)

De sacramentis Catharorum

Cathari namque ad instar simiarum que hominis actus imitari conantur, quatuor habent sacramenta, falsa tamen, inania, illicita et sacrilega, quae sunt impositio manus, panis benedictio, paenitentia et ordo, de quibus per ordinem est dicendum.

De manus impositione

Manus impositio vocatur ab eis consolamentum et spirituale baptismum, sive baptismum spiritus sancti, sine quo secundum eos nec peccatum mortale remittitur, nec spiritus sanctus aliqui datur, sed per eam factam solummodo ab eis utrumque confertur. Differunt tamen aliquantulum in hoc Albanenses a ceteris. Albanenses enim dicunt quod manus ibi nihil operatur, quia a diabolo sit ipsa creata secundum eos, ut infra dicetur, sed sola Dominica oratio quam ipsi tunc dicunt, qui manus imponunt. Ceteri vero omnes Cathari dicunt quod utrumque est ibi necessarium et requiritur, scilicet manus impositio et Dominica oratio. Est etiam communis opinio omnium Catharorum quod per illam impositionem manus non fit aliqua remissio peccatorum si

illi qui manus imponunt sunt tunc in aliquo peccato mortali. Fit autem haec manus impositio a duobus ad minus, et non solum a praelatis eorum sed etiam a subditis, et in necessitate a Catharabus.

De fractione panis

Panis benedictio Catharorum est quaedam fractio panis quam ipsi quotidie faciunt, tam in prantio quam in cena. Fit autem huiusmodi fractio panis hoc modo. Cum ingressi sunt ad mensa Cathari sive catharae, stantes omnes dicunt: "Pater noster". Interim qui prior est professione vel ordine tenet panem unum, vel plures si necesse est ad multitudinem quae ibi forte esset, et, dicendo: "Gratia Domini nostri Iesu Christi sit semper cum omnibus nobis", frangit panem, sive panes, et distribuit omnibus discumbentibus, non solum Catharis sed etiam credentibus suis, latronibus, adulteris et homicidis. Verumtamen Albanenses dicunt quod panis ille corporalis non benedicitur nec potest accipere aliquam benedictionem, cum ipse panis sit creatura diaboli secundum eos, et hoc differunt a ceteris omnibus, qui dicunt quod ille panis vere benedicitur. Nemo tamen ex eis credit quod ex illo pane conficiatur corpus Christi.

De falsa paenitentia Catharorum

[...]

Nunc de confessione Catharorum dicendum est, quae et qualis sit, et quando faciunt eam, et quibus confitentur. Confessio eorum fit hoc modo: "Ego sum hic coram deo et vobis ad faciendum confessionem et ponendum me in culpam de omnibus peccatis meis quae sunt in me usque modo, et ad recipiendum de omnibus veniam a deo et a vobis". Fit etiam ista confessio coram omnibus et publice qui sunt ibi congregati, ubi multotiens sunt centum vel plures viri et mulieres Cathari et credentes eorum. Et dictam confessionem facit unusquisque eorum quando recepit supradictam manus impositionem; et eam facit principaliter praelato eorum tenenti codicem evangeliorum vel totius novi testamenti ante pectus suum, qui, facta absolutione, ponit librum super caput eius, et alii Cathari qui adsunt manum dextram, incipientes consequenter suas orationes.

Quando autem quis eorum cadit in peccatum carnis, vel in aliud quod sit secundum opinionem eorum mortale, post receptam manus impositionem, oportet eum confiteri illud peccatum tantum et non alia, et recipere iterum manus impositionem secreto a praelato suo et ab uno alio ad minus cum eo.

[...]

Zdroj: <http://digilander.libero.it/eresiemedievali/fonti.htm> s některými opravami.

**Píseň Licet eger cum
aegrotis (Walter
z Châtillonu, kolem 1170)**

Licet eger cum egrotis
et ignotus cum ignotis
fungar tamen vice cotis,
ius usurpans sacerdotis.
flete, Sion filie!
presides ecclesie
imitantur hodie
Christum a remotis.

2.
Sic privata degens vita
vel sacerdos vel levita
sibi dari vult petita,
hac incedit via trita:
pervia fit pactio
Simonis auspicio,
cui succedit datio:
sic fit Giezita.

3.
Iacet ordo clericalis
in respectu laicalis,
sponsa Christi fit mercalis,
generosa generalis;
veneunt altaria,
venit eucharistia,
cum sit nugatoria
gratia venalis.

4.
Donum Dei non donatur,
nisi gratis conferatur;
quod qui vendit vel mercatur,
lepra Syri vulneratur.
quem sic ambit ambitus,
idolorum servitus,
templo sancti Spiritus
non compaginatur.

5.
Si quis tenet hunc tenorem,
frustra dicit se pastorem
nec se regit ut rectorem,
renum mersus in ardorem.
hec est enim alia
sanguisuge filia,
quam venalis curia
duxit in uxorem.

6.
In diebus iuventutis
timent annos senectutis,
ne fortuna destitutis
desit eis splendor cutis.
et dum querunt medium,
vergunt in contrarium;
fallit enim vitium
specie virtutis.

7.
Ut iam loquar inamenum:
sanctum chrisma datur venum,
iuvenantur corda senum
nec refrenant motus renum.
senes et decrepiti
quasi modo geniti
nectaris illiciti
hauriunt venenum.

8.
Ergo nemo vivit purus,
castitatis perit murus,
commendatur Epicurus
nec spectatur moriturus.
grata sunt convivia;
auro vel pecunia
cuncta facit pervia
pontifex futurus.

*Bibliotheca Augustana, http://www.fh-augsburg.de/~harsch/Chronologia/Lsp_ost13/CarminaBurana/bur_cmo1.html
(s několika opravami).*

Proti Garatovcům: úryvek z Knihy o dvou principech

[...]

De propalatione insipientium

Nunc autem *insipientiam* Garatensium coram intelligentibus desidero propalare, qui, quamvis sicut alii unum solum creatorem piissimum esse credant, tamen esse alium dominum malum principem huius mundi consueverunt sepissime predicare, qui creatura fuit bonissimi creatoris, qui, ut dicunt, domini dei veri corrumpit quatuor ellementa, ex quibus ipse malus dominus masculum et feminam *formavit* in principio atque *fecit*, et omnia alia visibilia corpora huius mundi, de quibus orta sunt alia corpora *universa que hodie regnant in orbem*.

Sed cum illorum sententia coram sapientibus vanissima videatur, quero ab eis quatenus hanc suam intentionem per divinarum testimonia scripturarum debeant confirmare, declarando ubi invenitur hoc quod credunt et coram hominibus predicant evidenter, in quo libro vel in qua ratione aut in qua parte biblie, scilicet quod malus deus vel dominus domini dei boni corrupisset quatuor ellementa, et quod malus dominus fecisset in principio masculum et feminam et alia corpora universa *volucrum* et *pissium*, reptilium et iumentorum de hoc mundo, sicut coram hominibus predicant et affirmant ?

Sed dicerent forsan: bene probare possumus quod malus deus fecit masculum et feminam et alia in principio corpora universa, ex quibus omnia corpora carnalia facta sunt. Sicut ille malus dominus ad masculum et feminam, ad volucres et iumenta et ad alia carnalia corpora universa ait: „Crescite, et multiplicamini, et replete terram“; qui ait piscibus: „Crescite, et multiplicamini, et replete aquas maris“, sicut in Genesi palam invenitur; in quo libro etiam invenitur quod ille deus dixit, quem credimus esse malum: „Faciamus hominem ad ymaginem et similitudinem nostram.“ Et iterum: „Et fecit deus bestias terre iuxta species suas, et iumenta et omne reptile in genere suo.“ Et iterum: „Et edificavit dominus deus costam, quam tulerat de Adam, in mulierem.“

[...]

Solutionem illorum recipio sicut possum, si supradicta testimonia verissima esse credunt. Sed respondeant michi si credunt et recipere volunt testimonia supradicta et alia verba que dicta sunt in libro Genesis vel non? Si dicunt non, quia malus deus est ille et illius verba minime sunt credenda; ad hoc respondeo: Ergo nullam *induxistis probationem* per testimonia scripturarum ad *confirmationem sentencie* vestre, sicut cotidie predicatis. Qua ergo ratione vel qua fronte potestis verba talia predicare, si de divinis scripturis ad confirmationem vestre sentencie nullam potestis redere rationem?

Christine Thouzellier (ed.), *Livre des deux principes: Introduction, texte critique, traduction, notes et index*, (Sources chrétiennes 198), Paris: Le Cerf 1973, 362-368.

Ekbert z Schönau, Pozdravení dětství našeho Spasitele (úryvek)

Salve, per quam salvamur, per quam deo vivimus, per quam ipsi in vinculo pacis unimur, redemptoris nostri sincerissima humanitas. Gaude mundi domina, que huius purissime humanitatis templum esse meruisti. Gaude et letare virgo virginum, in cuius

virginea carne beata deitas huic alme humanitati se voluit sociare. Iocundare celorum regina in cuius sacratissimo utero hec felix humanitas iocundum habitaculum invenit. Gaude et exulta summi patriarche nobilissima proles, que hanc sacrosanctam humanitatem fovere et tuis virgineis uberibus lactare meruisti. Salve in eternum benedicta fecundissima virginitas, per quam fructum vite et gaudium salutis eterne percepimus. Salve, que verbum ineffabile a patre eternaliter procedens sancti spiritus operante virtute in te suscipere meruisti. Salve inpregnata a spiritu sancto castissima virginitas. Salve, que sola digna inventa es a seculis, nobis promissum dei filium huic mundo proferre. Salve, que pre cunctis mortalibus gustare meruisti, quam dulcis, quam suavis est dominus excellentissima virginitas. Salve angelicos choros transcendens. Salve supra omnes virgineas acies sublimata, intemerata virginitas. Exurge iam tandem rutilans aurora, felicitatis diei prenuntia, veri solis splendorem seculo tenebris infidelitatis depresso productura.

Emerge florida virguncula, profer nobis unici patris unicum [sic], cuius vultum desiderat universa tera. Veni iam et noli tardare promissum nobis a prophetis puer illustrissime, puer splendide, veni visitare nos in pace. Egredere per auream portam virginalis aule, rex noster, rex fortis et potens, rex regum et dominus dominantium, egredere ut gygas, ad expugnandos ferocissimos impetus sevientis inimici.

F. W. E. Roth (ed.), *Die Visionen der hl. Elisabeth und die Schriften der Aebte Ekbert und Emecho von Schönau*, Brünn: Verlag der Studien aus dem Benedictiner- und Cistercienser-Orden 1884, 321.